

Marija Hernja Masten*

OBČINSKE VOLITVE NA ORMOŠKEM 1864

Članek obravnava občinske volitve iz leta 1864 za volilni okraj Ormož, ki je obsegal 33 občin. Za vsako občino so izpisani število volivcev, datum volitev, njen poimensko naveden občinski odbor, predstojništvo z županom in s svetniki. Uvod vsebuje krajši zgodovinski prikaz razvoja občin od sprejetja prvega zakona v letu 1849 do štajerskega volilnega reda iz leta 1864.

Uvod

Arhivsko gradivo starih avstroogrskih občin in kasneje starojugoslovanskih za ormoško območje ni ohranjeno. Ugotavljanje in iskanje gradiva na terenu je skorajda nesmiselno, saj je bila stara ormoška občina kot mejno območje vedno močno prizadeta v vseh dosedanjih vojnah.

Zato je nadvse dragoceno odkritje gradiva v Štajerskem deželnem arhivu v Gradcu, v fondu s signaturo LAA A. Medium: Sonderfscikel Gemeindewahlen 1864¹, gre torej za ohranjeni fascikel občinskih volitev v letu 1864. Za območje Spodnje Štajerske je bilo 20 volilnih okrajev, ki so identični s sodnimi okraji, in sicer so v gradivu: Maribor (z vsemi občinami), Lenart v Slovenskih goricah, Slovenska Bistrica, Konjice, Rogatec, Ljutomer, Ormož, Zgornja Radgona, Ptuj, Slovenj Gradec, Šoštanj, Radlje ob Dravi (manjka), Celje, Šmarje pri Jelšah, Vranksko, Laško, Gornji Grad, Brežice, Senovo in Kozje.

Tudi v graškem arhivu za naše območje ni ohranjenega prav veliko gradiva, bodisi da je bilo izloženo že pri ustvarjalcu ali kasneje v arhivu. Obravnavano gradivo sestavljajo zapisniki oziroma poročila o volitvah z imeni novoizvoljenih odbornikov in županov v letu 1864. Večino poročil za ormoški volilni okraj je napisal Ferdinand Kada, kasnejši ormoški župan, posamezni predstojniki občin oziroma župani pa so dodali lastnoročen podpis, če so bili že večji pisanja. Kadov rokopis najbrž ni delal težav le avtorici prispevka, temveč tudi uradnikom na

deželnem namestništvu, ko so dobili poročilo, in pogosto niso vedeli, kam uvrstiti kraj, na kar kažejo izpisi krajevnih imen. Še slabše je z lastnimi imeni izvoljenih, zato je povsem mogoče, da kakšno ime ni povsem pravilno prebrano.

V članku je podan kratek razvoj občinske samouprave in uprave, nato so obdelani podatki za volitve leta 1864. Za nekatere občine je iz kasnejših volilnih obdobjih, ko se je že razvilo strankarstvo in smo dojeli pomen samouprave in volitev, tu in tam dodan še kak podatek, ki sem ga našla v zvezi z volitvami v Gradcu, in opozarjajo na nepravilnosti ter so bili kot prizivi na višjo inštanco poslani na deželno namestništvo v Gradcu.

Samouprava in razvoj občin

Razvoj občinske samouprave in uprave na Slovenskem se pričinja z marčno revolucijo leta 1848. Ta je z marčno ustavo (4. marec 1849) v 33. členu občinam zagotovil z ustavno pravico volitev svojih predstavnikov, sprejem novih članov v občinsko zvezo, predvsem pa samostojno upravljanje lastnih zadev. Na podlagi ustave je bil nato sprejet »provizorični zakon o občinah«, z dne 17. 3. 1849,² ki ga je uvajalo geslo »temelj svobodne države je svobodna občina«. Po tem zakonu so postale katastrske občine (manjše so združili, kot na primer Kog-Gomila) po pravilu tudi samostojne krajevne občine, ki so se na višji ravni združevale v okrajnih glavarstvih. Mariborsko okrožje je bilo razdeljeno na okrajna glavarstva in v ptujsko je spadal tudi ormoški sodni okraj.

Poročilo o konstituiranju občin za celotno mariborsko okrožje in ptujski okraj navaja, da je konstituiranje občin bilo izvedeno. Težave so v tistih malih katastrskih občinah, ki imajo pretežno vinograde in skorajda ni dovolj prebivalcev, saj ima večina lastnikov vinogradov domicil v mestih. Ti mali kraji pa se ne želijo združiti z drugimi. Sicer pa se prebivalstvo le redkih krajevnih občin zaveda pravega pomena občinske samouprave.³

Tak problem so imeli v Mihovcih, kjer se je v kraju ustvarilo javno mnenje, da nima smisla hoditi na volitve, saj je že vse odločeno v Gradcu in sami ne

* Marija Hernja Masten, višja arhivska sodelavka, Zgodovinski arhiv na Ptuj, Muzejski trg 1, 2250 Ptuj.

¹ Steiermärkisches Landesarchiv Graz Landschaftliches Archiv Antiquum, Medium, Sonderfascikel Gemeindewahlen 1864, v članku navajam StLA, LAA.A, Med. GW 1864, ter navedek spisa.

² Provisorisches Gemeindegesetz, Kaiserliches Patent vom 17. März 1849, RGBl. št. 170/1849.

³ StLA, Statth, karton 17, spis 5984/1850.

bodo imeli prav nobenega vpliva na nobeno občinsko zadevo, in so torej volitve le farsa.

Primer ni bil osamljen in okrožni komisar iz Maribora Ričl je s tiskano okrožnico septembra 1850 opozoril občine okraja Brežice, hkrati se je obrnil na vse tiste občine, ki so nasprotovale volitvam:

»Z obžalovanjem sem zvedel, da vi ste volitvi vaših soseskih odbornikov ino predstojnikov nasproti, ali pa da nočete dopustiti izvoljenim predstojnikom priseči, kar meni kakor prezidenti slovenskega okroga dolžnost naloži, nekoliko dobromislečih besed k'Vam govoriti.

Če se Vi branite najprej odbornike svoje ino predstojnike svoje izvoliti, ter tudi nebod'te mogli svojih gmajnskih opravil sami opraviti, katere soseski po postavah soseskih grejo; ino če bi tako bilo, imam jaz oblast ino pravico uradnika (šribarja) na Vaše stroške postaviti, kateri bo opravila za Vas opravljal, katera so gmajnam po soseski postavi naložena.

Pomislite stroške katere bode te mogli plačati, če sem prisiljen to izpeljati, kar sem ravno zdaj zagrozil.

Povsod vas bodo pomilovali, zavolj vaše nespametnosti, nepokornosti, ino nehvaležnosti proti svitlimu Cesarju.

Kar pa tiste soseske zadene, katere sicer so izvolile odbornike ino predstojnike, pa dopustiti nočejo njim persegnuti, zatega voljo, ker se bojijo, da bi se po kakoršni prihodni postavi tlaka (robota) desetina ino druge grašinske dače vtegnile na novo vpelati; ino da rihtarji soseske po storjeni prisegi bi bili permorani, takšni postavi pokorni biti, zastran tega zagotovim Vas; da so takšne misli krive, in druga ne, ko zmotne.«⁴

V Mihovcih so imeli volitve 12. julija 1850. Volišče je bilo v osnovni šoli pri Veliki Nedelji. Gostilničar Janez Sarnetz pa je s svojim mnenjem veš čas na različne načine mešal volilne štrene, saj je želel postati član občinskega odbora in nato župan. Ne eno ne drugo se ni uresničilo, saj ni bil izvoljen v noben organ. Gostilničarjevo negativno delovanje je doživelo neljub epilog, ki ga je okrajni glavar Ljutomera Nagy⁵ opisal v poročilu deželnemu namestništvu. Najprej ugotavlja, da je julij neprimeren čas za volitve, saj ima kmečko prebivalstvo preveč dela s spravilom poljščin. V Mihovcih, ki so bili nekoč v okraju gosposčine Velika Nedelja, so sprva nasprotovali volitvam. Nato so volitve imeli in za župana je bil izvoljen Matija Pevec, svetnika pa sta postala Jože Voršič in Jurij Petek.

⁴ StLA, Statth, karton 20, 9: 5054, spis 11310/1850.

⁵ Leta 1950 je ormoško območje še vključeno v okrajno glavarstvo Ljutomer.

Ansprache

des
Kreis-Präsidenten.

An die Gemeinde

Ich habe mit Bedauern vernommen, daß die Wahl der Gemeinde-Ausschüsse und Vorstände, oder die Beibehaltung der letzteren in eurer Gemeinde Widerstand findet, ich fühle daher als Vorstand des Kreises die Pflicht, einige wohlmeinende Worte an euch zu richten.

Wenn ihr euch dem Gemeindegesetze nicht füget, so seht ihr euch dem Willen unseres Kaisers entgegen, der dieses Gesetz zu Eurem Wohle erlassen, und stets nur Euer Bestes vor Augen hat.

Durch dieses Gesetz wird eine ganz andere Einrichtung in den Gemeinangelegenheiten eingeführt, als sie früher bestand, es hat den Zweck, die Gemeinden in den Genuß jener Rechte und Freiheiten zu setzen, die ihnen darinn eingeräumt sind.

Dazu ist eine neue Wahl der früher von der Obrigkeit bestellten Ausschüsse, und Vorstände erforderlich, dieser müßt ihr euch unterziehen, und Männer aus Eurer Mitte wählen, die rechtschaffen, und ordnungsliebend sind, von denen ihr daher die beste Verwaltung der Gemeinangelegenheiten erwarten könnt.

Die Einwendung, daß diese Wahl nicht notwendig ist, daß der Vorstand ohnehin schon bestellt ist, und daß ihr mit ihm zufrieden seid, erscheint daher nichtig.

Wesßen die Männer, die gegenwärtig den Gemeindevorstand bilden, Euer Vertrauen, so werden sie durch die neue Wahl ohnehin als Vorstände wieder eingesetzt werden.

Solltet ihr die Wahl Eurer Ausschüsse, und Vorstände nicht vornehmen, so würdet ihr an den Gemeinden im Gemeindegesetze zugesandenen freien Mitsprachteil keinen Antheil nehmen können, ich habe für diesen Fall die Macht einen Beamten auf Eurer Kosten aufzustellen, der die den Gemeinden im Gemeindegesetze zugewiesenen Abgaben für Euch besorgt.

Widerstand der Kosten, die Euch treffen würden, wenn ich genöthigt sein sollte, bei fortgesetzten Widerstände zu dieser Maßregel zu schreiten.

Im ganzen Lande haben die Gemeinden den Werth der neuen Gemeindevorstände dankbar anerkannt, die Wahlen sind überall ohne Anstand vor sich gegangen, überall freute man sich, daß sich ein geregeltes Gemeinleben entwickelte.

Ihr allein wolltet diese Wohlthat nicht anerkennen, und gebet ein böses Beispiel.

Ihr werdet wegen Eurer Unverständigkeit, Unfolgsamkeit, und Unanbathkeit gegen Eueren Kaiser überall bemitleidet werden.

Was aber die Gemeinden betrifft, welche die Beibehaltung der gewählten Gemeindevorstände nicht zugeben wollen, und die es zum Vorwande nehmen, daß durch künftige Gesetze wohl auch Noth, Rehent, und die anderen herrschaftlichen Gaben wieder eingeführt werden könnten, und daß die Gemeindevorstände durch den abgelegten Eid gebunden sein würden, einem solchen Gesetze sich zu fügen, so kann ich Euch die Versicherung geben, daß beider Meinungen offenbar irrig sind.

Nagovor

krajskiga presidenta.

Na sosesko

Z obžalovanjem sem zvedel, da vi ste volitvi vaših soseskih odbornikov ino predstojnikov nasproti, ali pa da nočete dopustiti izvoljenim predstojnikom priseči, kar meni kakor prezidenti slovenskega okroga dolžnost naloži, nekoliko dobromislečih besed k'Vam govoriti.

Če Vi nebodete pokorni soseski postavi, ter Vi volji svetlega našega Cesarja nasprot' ravnate, kateri so to postavo k'Vam dobremu vnanali, ino kateri zmiroma Vašo srečo, vašo blagostanje pred očmi imajo.

Po toli postavi je naprava v' soseskih rečeh celo druga, kakor je poprej bila; ta postava ina namen soseskam pomagati, da zamorejo živati pravico ino svobodo po tej postavi njim dodeljeno.

K' tema pa je potrebno, da nove odbornike ino predstojnike, [rihtarje, ino svetovavce] katere je poprej grajšina postavljala, sami si zberete; ino ta volitva ne sme se zamuditi, al opustiti. Svetujem Vam tedaj, da si iz Vaše sredine možev izvolite, kateri ljubijo mir, ino red, od katerih Vi znate upati, da bodo soseskine reči tako oskerbljivali, kakor najboljšje znajo ino vedo.

Protigovor, da je nepotrebna ta volitve, ker je za Vas predstojništvo postavljeno, ino da ste E' njim zadovoljni, ne velja nič.

Če Vi zavpate moževom, kateri so zdaj Vaši najprej postavljeni, tako oni bodo brez dvoma per novi volitvi drugo predstojniški postali.

Če se Vi branite naprej odbornike svoje ino predstojnike svoje izvoliti, ter tudi nebod'te mogli svojih gmajnskih opravil sami opraviti, katere soseski po postavah soseskih grejo; ino če bi tako bilo, imam jaz oblast ino pravico uradnika [šribarja] na Vaše stroške postaviti, kateri bo opravila za Vas opravljal, katera so gmajnam po soseski postavi naložena.

Pomislite stroške, katere bode te mogli plačati, če sem prisiljen to izpeljati, kar sem ravno zdaj zagrozil.

Po vsoj žajarski deželi so soseske vrednost novo soseskine naprave prav dobro ino hvaležno spoznale, povsod so brez pomode zbirale, povsod so veseli, da je zdaj čas perati, v' katerim poredno sosesko življenje se razvija.

Vi sami nočete te dobrote spoznati, ino se obnašate tako, da ste posvarenja vredni.

Povsod Vas bodo pomilovali, zavolj vaše nespametnosti, nepokornosti, ino nehvaležnosti proti svitlimu Cesarju.

Kar pa tiste soseske zadene, katere sicer so izvolile odbornike ino predstojnike, pa dopustiti nočejo njim persegnuti, zatega voljo, ker se bojijo, da bi se po kakoršni prihodni postavi tlaka, [robota] desetina ino druge grašinske dače vtegnile na novo vpelati; ino da rihtarji soseske po storjeni prisegi bi bili permorani, takšni postavi pokorni biti, — zastran tega zagotovim Vas; da so takšne misli krive, in druga ne, ko zmotne.

Nur ein Feind der Ruhe und Ordnung, der Euch ihre führen, und von dem rechten Wege abhalten will, kann zu solchen Unmuthigkeiten seine Thatkraft anwenden.

Es ist euch gut bekannt, daß alle herrschaftlichen Gaben gegen eine billige Entschädigung aufgehoben, daß alle hieran begünstigten Geseße aufgehoben sind, und daß die Durchführung des Geschäftes der Grundentlastung gegenwärtig im Gange ist, ihr wißt, daß ihr nur ein Drittel der Entschädigung zu leisten haben werdet, indem das 2. Drittel das ganze Land auf sich nimmt, und das 3. Drittel von den früheren Herrschaften eingelassen werden muß, ihr könnt daher über diese Sache unendlich im Zweifel sein, und ihr müßt auch die große Wohlthat dankbar erkennen, die Euch durch eine solche billige Befreiung zu Theil geworden ist.

Vertrauet dem Worte des Kaisers, durch welches diese Gaben aufgehoben worden sind, sie werden nie wieder aufleben, ich gebe euch hier dieses feierliche Versprechen.

Nun fordere ich Euch aber auch im Namen des Kaisers auf, zur Wahl der Gemeindeausführer und Vorstände zu schreiben, oder wenn ihr es schon gemächelt habt, so soll der gewählte Richter und die Gemeinderäthe bei dem Herrn Pfarrer erscheinen, und ihn um die Vornahme ihrer Beerdigung bitten.

Nur wenn ihr diese meine wohlmeinenden Worte beherzigt, bezeugt ihr Euch dem Kaiser treu und gehorham, nur dann werdet ihr allen andern Gemeinden im ganzen Kronlande gleichgestellt sein, wieder dem Gemeindegeseße gehorchend, ihre freie Wirkfamkeit bereits begonnen haben.

Marburg am 3. September 1850.

Der Kreispräsident:
Ritschl.

Samo neprijatelj mira ino reda, kateri Vas golafati ino od praviga pota odvernuti hoče. takšne laži iznajti zna ino razširjati.

Prav dobro Vam je znauo, da vse grajsinske dače za lahko odškodovanje [odkupljen] so henjale, da zastran rešitve Vaših gruntov od toih daciij zdaj že vse postave imamo, ino da opravila zavolj oprostenja se že izpeljujejo.

Dobro ved'te, da vi imate samo tretji del [dritete] odškodovanja plačati, da drugi dritete se bo na čelo deželo razdelil, ino da poprejšne grajsine tretji dritete odpuštiti morejo. Po tem takem, al še je mogoče čez to dvojiti?, ali nemorete vlikoholje dobroto cesarske milosti hvaležno spoznati?

Zavopajte besedam sviliga našega Cesarja, po katerih so tote dače henjale, — jas Vam tu slovesno obljubim, da ne bodo nikdar več obveljale.

V' cesarskem imeni Vas tedaj povabim, svoje odbornike ino predstojnike skoro izvoliti, ino za tega voljo pri kantonskem poglavarstvu v Brešah se oglasiti.

Če pa so soseskinci poglavari najmreč Rihtar ino svetovavca [ratnika] že zvoljeni, ter se imajo k' gospodi sajnostri podati; ino njim glas dati, da so perpravljeni persego storiti.

Le ter, če tote dobromislede besede si k' serci vzenete, bodele se kakor zvesti ino pokorni svillima Cesara zkazali; le tako bodele ze vsiami drugimi sosesčkami v' celi štajerski deželi enake pravice imeti, katero pokorne soseski postavi h'voljo, h'v' bodno delavnost že v' tej dobi že začeli.

Marburg 3. Septembra 1850.

krajski president:
Richl.

Slika 1: Nagovor.

V novi občini Mihovci so menili, da so volitve nepotrebne. Pri tem niso bili osamljen primer, na kar kaže opozorilo okrožnega predsednika Ričla, ki ga je leta 1850 poslal v brežiški volilni okraj.

Hrani: StLA, Statt, GW, K. 20, spis 11310/1850.

V nedeljo 14. julija naj bi po pozni maši, v prisotnosti komisarja Klančiča, zaprisege novoizvoljenega odbora opravil veikonedeljski dekan. Vsi zbrani so pred stopnicami oltarja čakali dekana. Nato je h komisarju prišlo 8 članov odbora, ki jih je vodil Janez Sernetz, in so zahtevali, da naj dekan ne zapriseže novoizvoljenega župana in svetnikov, češ da sta bila Matija Pevec in Jožef Voršič kaznovana. Komisar je pritožbo vzel na zapisnik in o tem obvestil dekana, ki je zaprisegel odbor brez teh dveh. Dogodek je krajane razburil, vzbudil veliko govoric, začudenja in ogorčenja. Ko so nato v komendi Velike Nedelje iskali dokumente, ki naj bi bremenili oba obdolžena, jih niso našli. Pevec je v letih 1836-38 res imei neko poravnavo z gozdnim mojstrom gosposčine Nemškega viteškega reda, pa sta se poravnala. Jožef Voršič pa je bil leta 1838 obsojen za krajo in kaznovan na 3 dni zapora in s šestimi udarci s palico. Kaznovan pa je bil tudi novoizvoljeni odbornik Franc Bezjak. Matija Pevec je užival med prebivalci velik ugled, zato njegovi izvolitvi ni nič nasprotovalo. Za ostala dva izvoljena člana pa je bilo treba sklicati

nadomestne volitve in te so opravili 18. julija 1850.

Nastala dilema je bila, kako popraviti moralno škodo, in sploh v prihodnje ravnati, da ne bi prihajalo do takih dogodkov, ki so med ljudmi popolnoma omajali zaupanje v oblast. Po drugi strani pa so vsi igrali na karto, da prav tak primer kaže, kako volitve temeljijo na poštenosti. Škandal naj bi torej v prihodnje prinesel pozitivne učinke, predvsem pa preudarnejše kandidiranje.⁶

Samouprava na lokalni ravni ni niti zaživela, ko je bila prekinjena po sprejetju tako imenovanega silvestrskega patenta, 31. 12. 1851⁷, s katerim je bila razveljavljena marčna ustava, in z njo zakon o občinah iz leta 1849. Uvedena sta bila strogi absolutizem in centralizem in z njima je bilo delo krajevnih občin povsem omejeno. Vlada si je pridržala pravico potrjevanja županov, leta 1852 pa je bila odpravljena javnost razprav občinskih zastopov.⁸

Po padcu absolutizma so ponovno začela veljati načela zakona iz leta 1849, ki so bila skoraj v celoti povzeta v nov zakon, z dne 5. marca 1862.⁹ Državni občinski zakon je določal splošna načela delovanja in organizacije občin. Na njegovi podlagi so bili nato sprejeti občinski volilni redi za posamezne dežele. Občinski red za deželo Štajersko je bil sprejet 2. maja 1864.¹⁰

Vodstvo občin je tvoril občinski **zastop** (Gemeindevertretung), ki je bil sestavljen iz občinskega **odbora** (Gemeindeausschuss) in občinskega **predstojništva** (Gemeindevorstand). Občinski odbor je bil kolektivni vodilni organ, ki je o vseh pomembnih zadevah sklepal, hkrati je nadzoroval delo predstojništva, torej župana in svetnikov.

Deželni občinski red za Štajersko je določal velikost občinskega odbora. Ta se je formiral glede na število volivcev, in sicer je imela občina z manj kot 100 volivci odbor z osem ali devet odborniki, s 100–300 volivci pa je imel odbor 12 odbornikov, kar je bilo tudi pravilo za občine ormoškega volilnega okraja.¹¹

Mandatna doba je bila tri leta. Občinski odbor je postavil predstojništvo, ki je iz svoje sredine postavilo župana oziroma občinskega predstojnika (kot se je

⁶ StLA, Statth, karton 20, 9: 5054, spis 9770/1850, in 10247/1850.

⁷ RGBI, št. 2/1852.

⁸ Gestrin, F., Melik, V.: Slovenska zgodovina. Od konca osemnajstega stoletja do 1918, Ljubljana 1966, str. 119-120 (dalje Gestrin - Melik, Slovenija).

⁹ RGBI, 9/1862.

¹⁰ RGBI, 5/1864.

¹¹ Štajerski volilni red 1864, čl. 13.

uradno imenoval) in vsaj dva svetovalca. Občinsko predstojništvo je imelo funkcijo upravljanja in izvršilne oblasti.

Občina in njene pristojnosti

Že po prvem zakonu iz leta 1849 je imela občina zagotovljeno samoupravo v svojih notranjih zadevah, torej pri upravljanju premoženja, postavitvi občinskih organov in izvajanju policijskega nadzora. Za občane so bili priznani tisti prebivalci občine, ki so bili lastniki hiš ali posestva, ki so v občini opravljali obrt ali kak drug poklic, ter tisti, ki so kot takšni bili od občine formalno priznani. Uslužbenci, učitelji in duhovniki so pripadali tisti občini, kjer so takrat delali. Člani občinskega odbora so se volili izmed občanov. Ista oseba je lahko bila izvoljena v več občinah (župnik od sv. Miklavža, Matija Fric je bil izvoljen v občini Miklavž, Brebrovnik in Hermanci). Odbor se je moral sestati vsaj dvakrat na leto. Za sklepe je bila potrebna privolitev tretjine odbornikov. Župan je moral voditi občino kot moralna oseba in s premoženjem občine gospodariti kot dober gospodar. Vodil je upravne zadeve in civilno pravo.

Po deželnem občinskem redu iz leta 1864 pa je imela občina lasten in prenesen delokrog.

V prvega (lastnega) so sodili: upravljanje občinskega premoženja, skrb za varnost oseb in imetja, skrb za občinske ceste, poti in mostove, nadzor nad trgovanjem z živili, skrb za sejme in trge posebej pa nadzor nad ceno in mero, zdravstveni nadzor, nadzor nad služinčadjo in delavci, npravstveni nadzor, skrb za uboge in dobrodelne zavode, stavbni in požarni nadzor, skrb za šolske stavbe (da se gradijo, vzdržujejo in plačujejo), posredovanje pri poravnavi dveh sprtih s pomočjo izvoljenih občanov, prodaja premičnih stvari na dražbi.

V drugi (prenesen) delokrog je sodilo razglašanje zakonov, pobiranje neposrednih davkov ter skrb za nabor.¹²

Splošna volilna pravica

Volilno pravico so imeli vsi moški, ki so bili avstrijski državljani in so plačevali v pristojni občini davek od nepremičnin, obrti ali drugega prihodka. Enako je veljalo tudi za javne učitelje, uradnike, vojaške osebe, vojaške uradnike, odvetnike, notarje in akademsko izobražene ter duhovnike, ne glede na plačilo davka.

¹² Majerič Kekec, N.: Prvi med enakimi! Funkcija župana skozi stoletja, v: Prvi med enakimi! Funkcija mestnega sodnika in župana skozi stoletja, Publikacije Zgodovinskega arhiva Ptuj, Katalogi, Ptuj 2006, str. 57–59.

Pravica biti izvoljen

Pravico biti izvoljen so imeli le tisti moški, ki so imeli volilno pravico, so dopolnili 24 let in so uživali vse državljske pravice. Če se je kdo branil izvolitve, ga je doletela globa.

Sestava volilnega imenika

Župan je moral vse volilne upravičence popisati in jih razvrstiti v volilni imenik po višini davka, od tistega, ki je plačeval največ, do tistega, ki je plačeval najmanj. Celotno vsoto direktnih davkov, ki so jih plačevali v občini, so razdelili na tri dele (v manjših občinah dva).

Nato so davkoplačevalce razvrstili v volilne razrede.

Volilni razredi

- 1) volilni razred: volivci, ki so plačali prvo tretjino vsega davka,
- 2) volilni razred: tisti, ki so plačali drugo tretjino davka,
- 3) volilni razred: tisti, ki so plačali zadnjo tretjino davka.

Razumljivo je, da je bilo prvo volilno telo najmanjše in ga je sestavljala elita majhnega števila bogatih in uglednih občanov. Ti so volili večje število mandatov.

Volivci so lahko volili vsakega, ne glede na to, v katerem razredu je bil.

Najprej je volilo tretje volilno telo (najmanjše število mandatov), sledilo je drugo volilno telo in nazadnje še prvo.

Volilo se je javno, tako da so volilne upravičence klicali poimensko, naj oddajo svoj glas. Glasovalo se je posebej za odbornike in nadomestne može.¹³

Volilni imenik so razobesili na javnem mestu, na vrata šole ali gostilne (kasneje na vrata občinske stavbe). Župan je dal na krajevno običajen način objaviti (razbobnati) ali pred cerkvijo oznaniti, dan in uro volitev vsaj 14 dni, preden so bile izvedene.

Volilno komisijo so sestavljali župan ali občinski svetnik ter štirje občani, ki jih je izbral župan.

Volitve župana

Funkcija župana je na Slovenskem znana iz 8. stoletja, sam naziv župan – suppanus – je veljal za osebo, ki vodi in upravlja občino.¹⁴ Na Ormoškem je znan tip

¹³ Štajerski volilni red 1864, čl. ...., prim. Gestrin - Melik, Slovenija, str. 120.

¹⁴ 777 se v Tasilovi ustanovni listini samostana Kremsmünster prvič omenja slovanski župan (jopan), v: Štiš, P., Karantanija, str. 36.

vaškega župana, v mestu je bil mestni sodnik. Vaški župan ali *rihtar* je načeloval vasi. Deloval je kot organ zemljiške gospodke, saj je župan predvsem pobiral in gospodstvu oddajal dajatve, organiziral opravljanje delovnih dolžnosti (tlake) in pripravljaj sestanke in zборе podložnikov, na katerih jih je seznanjal z dolžnostmi. Ko se je odmerjal in so se določevale meje katastrskih občin leta 1823 (franciscejski kataster), so krajevni rihtarji, določeni še od zemljiških gosposčin pokazali geometru in komisiji meje svojih občin in nato tudi podpisali protokol.

Ob formiranju občin pa se je župan, kot predstojnik občine, izvolil izmed članov odbora. Sklic vseh odbornikov je opravil župan (prvič od okraja določen komisar), da so se opravile volitve občinskega predstojništva. Župana so izvolili izmed odbornikov. Volitve so bile veljavne, če je volilo tri četrtine odbornikov, izvoljeni je moral dobiti več kot polovico glasov. Volilo se je z volilnimi listki. Najprej se je izvolil župan, nato občinski svetniki. Vsak volivec je moral napisati toliko imen, kolikor jih je občina morala izvoliti. Svetnik ni smel biti z županom v sorodu v prvem ali drugem kolenu, če se je to zgodilo, so morali izvoliti drugega svetnika. Zato so v Vičancih pojasnili, da si župan in svetnik nista v sorodu.

Volilni okraj Ormož je bil zaveden pod številko 7 (številka spisa 2937), zajemal je območje svojega sodnega okraja in je štel 33 občin.

Ime občine	Št. volivcev	Odbor	Župan
16. Obrež	142	12	Janez Bedjanič
17. Ormož	207	12	Franc Kosoll
18. Podgorci	192	12	Blaž Nemeč
19. Pušenci	36	8	Bartolomej Vaupotič
20. Runeč	282	12	Matija Lašič
21. Saveci	162	12	Franz Goričan
22. Sodinci	188	12	Bartolomej Erhatic
23. Središče	177	12	Andrej Seinkovič
24. Šalovci	59	8	Jožef Medig
25. Šardinje	269	12	Franc Trop
26. Trgovišče	125	12	Anton Novak
27. Trnovci	225	12	Franc Kostanjovec
28. Veličane	119	12	Franc Verzela
29. Vičanci	188	12	Anton Hebar
30. Vitan	145	12	Vid Pevec
31. Vodranci	65	9	Andrej Novak
32. Zamušani	231	12	Franc Valenko
33. Žerovinci	150	12	Matija Hedžet
Skupno	5392		

Vir: podatki po poročilih iz StLA, LAA.A, Med. GW 1864, Hernja Masten, 2006.¹⁵

Zaradi poznejših teritorialnih sprememb se je število občin spreminjalo. Leta 1850 je bilo ormoško območje najprej priključeno k okrajnemu glavarstvu Ljutomer, ki je zajemal sodne in davčne okraje Gornje Radgone, Ljutomera in Ormoža. Leta 1857 pa je bil Ormož izločen in ljutomerskega glavarstva in priključen k okrajnemu glavarstvu Ptuj.¹⁶

Krajevni leksikon Slovenije iz leta 1980 navaja 31 občin,¹⁷ Bračič navaja, da so bile občine na Štajerskem povprečno sestavljene iz dveh katastrskih občin in jih za občino Ormož navaja 32.¹⁸ Tako je še leta 1864 po popisu iz Štajerskega deželnega arhiva v Ormožu, ki ga tukaj obravnavamo vključena občina Zamušani (kasneje v ptujski okraj), za Mihovce pa najdemo kasneje občino Velika Nedelja.

¹⁵ Podatki so povzeti po popisnicah iz StLA. Kraji si v originalnem popisu sledijo po arhivskih številkah, v razpredelnici so prikazani po abecednem redu.

¹⁶ Bračič, V.: Prostorski razvoj upravne in samoupravne razdelitve na območju SV Slovenije. V: ČZN, 2/1978, Občina Ormož, str. 273.

¹⁷ Krajevni leksikon Slovenije IV. Knjiga Podravje in Pomurje, Ljubljana 1980, str. 327.

¹⁸ Bračič, v: Prostorski razvoj uprave in samouprave 305 - 307.

Preglednica 1

Ime občine	Št. volivcev	Odbor	Župan
1. Bratonečice	159	12	Vid Janžekovič
2. Brebrovnik	301	16	Martin Ivanuša
3. Cvetkovci	149	12	Anton Serc
4. Frankovci	127	13	Martin Mihalkovič, 1865 Valentin Erhatic
5. Hardek	67	9	
6. Hermanci	79	9	Jurij Kolarič,
7. Hum	160	12	Jakob Zidarič
8. Jastrebc	84	9	Franc Mravlag
9. Kog-Gomila	181	12	Janez Mihelič
10. Koračice	230	12	Andrej Antolič
11. Lahonci	227	12	Lovrenc Novak
12. Litmerk	229	12	Andrej Filipič
13. Mihalovci	102	12	Franc Sartory
14. Mihovci	150	12	Andreas Risman
15. Sv. Miklavž	185	12	Anton Robič

Kot kaže preglednica 1, so bile v ormoškem volilnem okraju 4 občine, ki so imele manj kot 100 volivcev. Vse občine so imele poleg župana po dva svetnika, izjema sta bili občina Ormož in Kog, kjer so imeli v predstojništvu tri svetovalce.

Rezultati volitev 1864 v posameznih občinah

1. BRATONEČICE / Bratonečic/

Volilnih upravičencev: 159

Dan volitev: 28. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Bartolomej Kos, Jožef Lepuša, Tomaž Majcen, Jurij Munda, Vid Janžekovič, Anton Gašperič, Franc Marinič, Bartolomej Cajnko, Bartolomej Vojsk, Bartolomej Stabuc, Vid Rojht in Franc Voršič.

Predstojništvo: župan Vid Janžekovič, svetnika Jožef Lepuša in Bartolomej Štabuc.

Nadomestni člani: Anton Dolinšek, Matija Munda, Vid Raušel, Bartolomej Cajnko, Franc Gasparič in Tomaž Marinič.¹⁹

2. BREBROVNIK / Wrebrovnik/

Volilnih upravičencev: 301

Dan volitev: 18. oktobra 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Anton Robič, Mihael Medig, Matija Janežič, g. Matija Fric, župnik pri Miklavžu, Jakob Kelemina, Mihael Doliner, Janez Tomažič, Janez Terstenjak, Martin Ivanuša, Jožef Jurkovič, Anton Peserl, Jožef Herčko, Lovrenc Janšek, Jurij Polak, Filip Štampar, Peter Škorjanec.

Predstojništvo: župan Martin Ivanuša, svetniki Matija Janežič, Filip Štampar, Lovrenc Janšek.²⁰

Nadomestni člani: Jurij Šterman, Peter Bogša, Mihael Lah, Jakob Špendija, Martin Fanečič, Matija Bratko, Franc Zadavec, Franc Ivanuša, Andrej Jež.

3. CVETKOVCI /Zwetkovzen/

Volilnih upravičencev: 149

Dan volitev: 20. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Janez Irgec, Anton Serc, Anton Petek, Jurij Mušič, Anton Ozmec, Matija Kovačič, Simon Munda, Jurij Megla, Simon Poplatnik, Jožef Petek, Tomaž Podlepek, Janez Marin.

Predstojništvo: župan Anton Serc, svetnika Simon Poplatnik in Jožef Petek.

Nadomestni člani: Matija Veldin?, Anton Dolinšek, Lovrenc Kovačec, Martin Hebar, Jurij Leben, Tomaž Horvat.²¹

4. FRANKOVCI /Frankovzen/

Volilnih upravičencev: 127

Dan volitev: 7. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Valentin Erhatič, Janez Plavec, Franc Žniderič, Blaž Kuharič, Matija Prapotnik, Jožef Miško, Jurij Katehet, Martin Mihalkovič, Janez Puklavec, Jakob Zugmajster, Janez Kmetec, Miha Verhovčak.

Predstojništvo: župan Martin Mihalkovič, svetnika Valentin Erhatič in Franc Žniderič.

Nadomestni člani: Janez Pevec, Tomaž Valentin, Jurij Masten, Matija Lukman, Jurij Kosec, Blaž Zorman.²²

Župan Martin Mihalkovič je umrl 29. avgusta 1865, zato so imeli nadomestne volitve in za župana je bil izvoljen Valentin Erhatič, posestnik in mlinarski mojster iz Loperšic, posestnik Matija Prapotnik iz Frankovcev pa za svetnika, nadomestni volilni mož Matija Lukman, posestnik iz Loperšic je postal odbornik. Predstojnik in oba svetnika sta 21. podala predpisano prisego.²³

Na volitvah leta 1904 je volilna komisija nekatera pooblastila zavrnila. Takratni župan Paulinič je poročal na deželno namestništvo in v obrazložitvi navaja nepravilnosti. Marija Vizjak je dobila za volitve v prvi razred dve pooblastili, ki ju je s podpisom prenesla na druga pooblaščenca, ta pa sta si nato očitala nepravilnost. Enako je bilo s pooblastilom Marije Kirič, s katerim je volil Martin Babič. Zavrjen je bil tudi Martina Ivanuša, ki je trdil, da je star 25 let, imel pa jih je šele 24.

V drugem razredu je volil Ivan Puklavec, komisija ga ni pripustila, saj je bil že kaznovan.²⁴

5. HARDEK /Hardeg/

Volilnih upravičencev: 67

Dan volitev: 6. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Andrej Habijanič, Lovrenc Kral, Vid Žibrat, Jurij Herženjak, Franc

²¹ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 10160.

²² StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 9733.

²³ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 8867-1865.

²⁴ StLA, Statth, 9 GW 26056- Ende 1904, karton 198, spis 31415/1904.

¹⁹ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 9788; 10569. Imena odbornikov so v dokumentih pisana nemško, npr. Joseph Lepuscha. V članku so zapisi v slovenski obliki.

²⁰ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 9780.

Bauman, Martin Randec, Andrej Ziderič, Matija Keček, Janez Zadavec.

Predstojništvo: ?²⁵

Nadomestni člani: Martin Šterman, Janez Vaupotič, Miha Hanželič, Filip Potočnik, Janez Keček, Jožef Keček.²⁶

6. HERMANCI /Hermanez/

Volilnih upravičencev: 79

Dan volitev: 17. oktober

Izvoljeni člani v občinski odbor: Jurij Kolerič, Jože Moherič, Jurij Pessler, Jožef Kovačič, Jožef Pokrivač, Jurij Plemenič, Franc Meško, Janez Kralič, župnik od sv. Mikalvža, Fric Matija.

Predstojništvo: župan Jurij Kolarič, svetnika Jurij Peserl, Jožef Pokrivač.

Nadomestni člani: Alojz Hercog, ranocelnik iz Ljutomera, Andrej Mihelič, trgovec iz Ljutomera, Lovrenc Velner, Lovrenc Lah, Andrej Fišer, Martin Marin.²⁷

7. HUM /Kulmburg/

Volilnih upravičencev: 160

Dan volitev: 7. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Janez Vaupotič, Franc Kotnik, Jožef Masten, Jakob Podgorelec, Jakob Pauša, Alojz Podgorelec, Jožef Zorjan, Janez Zorjan, Martin Žibrat, Jakob Zidarič, Mihael Majcen, Anton Zorman.

Predstojništvo: župan Jakob Zidarič, svetnika Anton Zorjan in Janez Vaupotič.

Nadomestni člani: Janez Kuharič, Vid Trstenjak, Matija Podgorelec, Lovrenc Feriko, Matija Masten, Martin Sterman.²⁸

8. JASTREBCI /Jastrovetz/

Volilnih upravičencev: 84

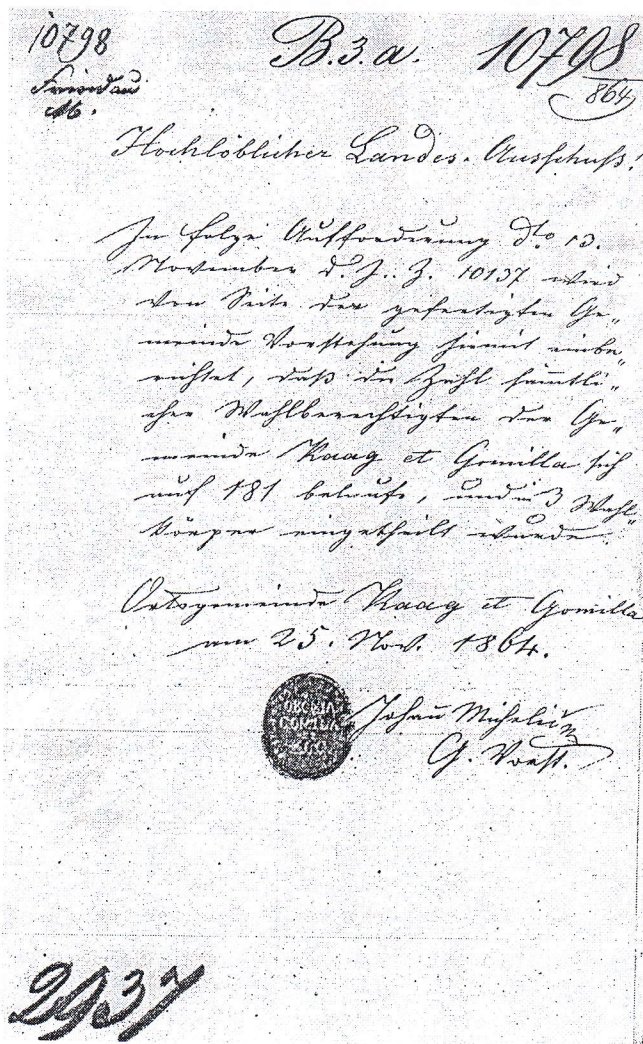
Dan volitev: 24. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Matija Kragel, Vid Rubin, Jurij Mravlag, Matija Štampar, Martin Majcen, Martin Podgorelec, Jurij Mikel, učitelj pri sv. Bolfenku, Bartolomej Čurin, Martin Gregorinčič.

Predstojništvo: župan Franc Mravlag, svetnika Martin

Podgorelec in Matija Kragel.

Nadomestni člani: Matija Kolarič, Mihael Munda, Miha Pokrivač, Jožef Cajnko, Martin Kolarič, Jožef Plemenič.²⁹

Slika 2: Spis.

Majhni kraji so se združili v skupno občino, kakor je bil to primer občine Gomila in Kog. V okroglem žigu je slovensko ime občine.

Hrani: StLa, Statth, LAA A. Medium: Sonderfscikel gemeindewahlen 1864, št. 10137/1864 – Kog in Gomila

9. KOG /Kaag/

Volilnih upravičencev: 181

Dan volitev: 24. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Franc Filipič, Jakob Habjanič, Jožef Šterman, Ignac Pirker, župnik Janez Mihelič, Jurij Mikel, Matija Hedžed, Vid Novak, Jožef Rižner, Jožef Šnajder, Martin Spesič, Jurij Lukman.

Predstojništvo: župan Janez Mihelič, kramar pri Bolfenku, svetniki Jožef Šterman, Jožef Rižner, Franc Filipič.

²⁵ Manjka drugi del poročila z imeni župana.

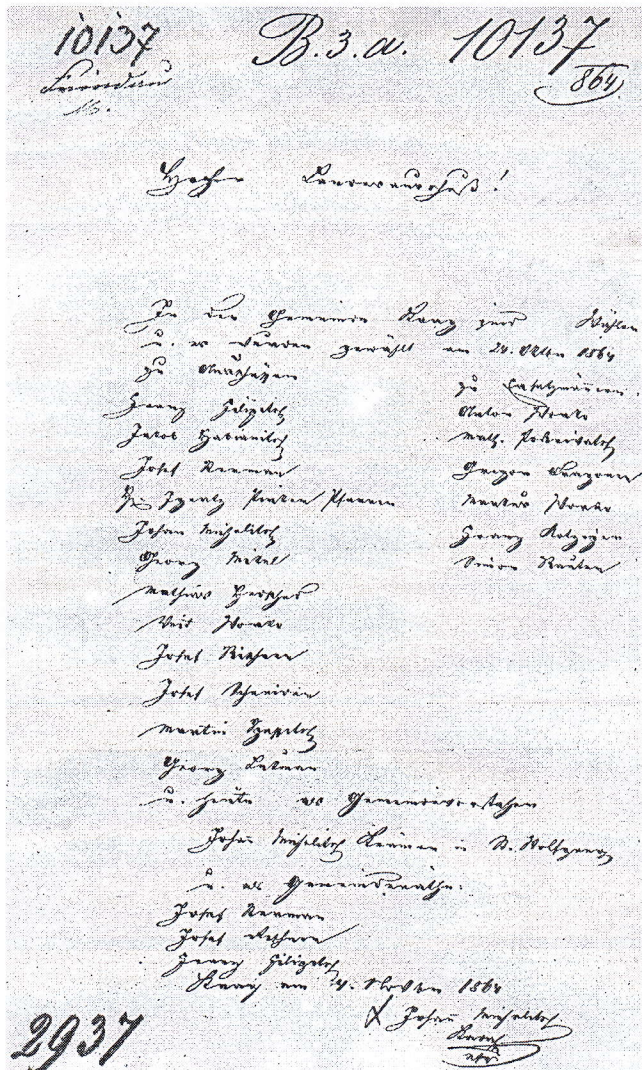
²⁶ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/9735.

²⁷ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/9777.

²⁸ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/9720.

²⁹ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/10140 in 11010.

Nadomestni člani: Anton Borko, Matija Pokrivač, Gregor Dragonar, Marko Novak, Franc Kociper, Simon Rauter.³⁰

Slika 3: Zapisnik o novoizvoljenih odbornikih v občini Gomila in Kog.

Hrani: StLa, Statth, LAA A. Medium: Sonderfscikel gemeindewahlen 1864, 10798/1864.

10. KORAČICE / Koratschitz/

Volilnih upravičencev: 230

Dan volitev: 30. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Andrej Antolič, Janez Magdič, Jožef Gašparič, Jožef Maučič, župnik od sv. Tomaža, Jožef Horvat, kaplan pri Tomažu, in posestniki Andrej Skuhala, Jožef Štiberč, Jurij Belšak, Matija Krajnc, Franc Brumen, Matija Rajh, Matija Loparnik.

Predstojništvo: župan Andrej Antolič, svetnika Janez Magdič in Jožef Gašparič.

³⁰ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 10137/1864; 10798

Nadomestni člani: Janez Stajnko, Anton Belec, Martin Kosi, Lovrenc Kosi, Andrej Lesjak, Martin Magdič.³¹

11. LAHONCI /Lahonez/

Volilnih upravičencev: 227

Dan volitev: 28. oktober

Izvoljeni člani v občinski odbor: Blaž Goričan, Janez Semlič, Peter Pintarič, Janez Štiberč, Matija Jurinec, Simon Košanič, Filip Kaučič, Janez Krajnc.

Predstojništvo: župan Lovrenc Novak in svetniki Mihael Filipič, Matija Novak, Franc Muhič.

Nadomestni člani: Martin Reich, Andrej Marinič, Matija Gašparič, Martin Šinko, Jožef Cvetko, Andrej Lichtenwollner.³²

12. LITMERK /Littenberg/

Volilnih upravičencev: 229

Dan volitev: 6. oktobra 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Blaž Polanec, Tomaž Škorjanec, Janez Vezjak, Andrej Škorjanec, Andrej Filipič, Anton Paulinič, Janez Sczinko, Martin Novak, Janez Cajnko, Janez Meško, Jurij Sinko (Žinko).

Predstojništvo: župan Andrej Filipič, svetnika Anton Paulinič in Martin Novak.

Nadomestni člani: Andrej Trstenjak, Franc Zadavec, Jožef Prapotnik, Alojz Seifrid, Jurij Igerc, Filip Cajnko.³³

13. MIHALOVCI /Michalofzen /

Volilnih upravičencev: 150

Dan volitev: 10. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Franc Sartory, Janez Ivanuša, Tomaž Škorjanec, Anton Skert, župnik, Jakob Škorjanec, Janez Lesjak, Marko Kartehič, Janez Rajh, Lovrenc Petovar, Jožef Golob, Franc Simonič, Vid Rajh.

Predstojništvo: župan Franc Sartory, svetnika Lovrenc Petovar in Janez Ivanuša.

Nadomestni člani: Janez Meglič, Janez Martin Lazar, Anton Onušak, Franc Kolarič, Miha Šantl, kaplan, Franc Polanec.³⁴

³¹ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 9785.

³² StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 9786 in 10796.

³³ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 9732.

³⁴ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 9723.

14. MIHOVCI /Michowitz/*Volilnih upravičencev:* 150*Dan volitev:* 12. september 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Janez Savtez, Anton Pettek, Andre Rosman, Ferdinand Goritchar, Thomas Vorescteh, Martin Grachel, Franz Wesiak, vulgo Kolman, Thomas Bratuscha, Filip Krainz, Jakob Lepuscha, Blaž Herchko, Franc Wesiak, vulgo Mlaker.

Predstojništvo: župan Andrejas Risman, svetnika Anton Petek in Tomaž Voršič.

Nadomestni člani: Anton Shebula, Simon Gasparitsch, Anton Hershich, Anton Meško, Anton Vorchitsch, Franz Kandrič.

Občinski svet in predstojništvo je zapriseglo takoj po izvolitvi.³⁵

15. SV. MIKLAVŽ PRI ORMOŽU /St. Nikolai bei Friedau/*Volilnih upravičencev:* 185*Dan volitev:* 17. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: župnik Matija Fric, Jožef Rakovec, Anton Ribič, učitelj Martin Repič, Andrej Kotnik, Jurij Tomažič, Jožef Zadavec, Jurij Pauličič, Anton Jerebič, Jakob Šulek, Martin Tomažič, Jakob Kelemina.

Predstojništvo: župan Anton Robič, svetnika Andrej Kotnik, Anton Jerebič.

Nadomestni člani: Jurij Zadavec, Martin Volaj, Jožef Zadavec, Jakob Lah, Martin Fürst, Martin Lah.³⁶

16. OBREŽ /Obresch/*Volilnih upravičencev:* 142*Dan volitev:* 14. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Jakob Dogša iz Grab, Jakob Dogša iz Obreža, Janez Bedjanič, Janez Nejžar, Matija Vojsk, Jakob Raušl, Andrej Prapotnik, Tomaž Prapotnik, Janez Zadavec, Jurij Beceršek

Predstojništvo: župan Janez Bedjanič je bil še nepismen. Svetniki so postali Andrej Prapotnik, Janez Nejžar, Tomaž Prapotnik.

Nadomestni člani: Jožef Habijanič, Martin³⁷

17. ORMOŽ / Friedau, Stadt/*Volilnih upravičencev:* 207*Dan volitev:* 10. sep. 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Anton Stamenn, usnjarski mojster; Ferdinand Kada, špediter; Urban Martinz, trgovec; Franz Kosoll, posestnik; Matija Shrenk, pek. mojster; Anton Baumann, steklarski mojster; Friederik Gessner, posetnik; Jožef Seyfrid, ranocelnik; Georg Vouk, mestni župnik; Franc Wilfing, barvarski mojster; Jožef Janschitz, c.k. adjunkt; Jožef Russa, krojaški mojster.

Predstojništvo: Volitve so bile 24. sept. 1864, za župana je bil izvoljen Franc Kosoll, svetniki so postali Jožef Seyfrid, Ferdinand Kada, Matija Schrenk.

Občinsko predstojništvo je bilo dne 1. oktobra slovesno zapriseženo v župnijski cerkvi sv. Jakoba.

Nadomestni člani: Anton Verbantčič, krojaški mojster; Andrej Burghauser, cerkovnik; Pavel Kreutz, ključavničarski mojster; Jožef Sorian, trgovec, Simon Kanderitsch, gostilničar; Franz Puntigam, vrvarski mojster.³⁸

Leta 1895 je vložil pritožbo dr. Johann Omulec o zavrnitvi volilne pravice Občinski hranilnici Ormož v občinski zastop. Odločitev vlade je bila, da je bila odločitev komisije pravilna, saj Hranilnice ni bilo razumeti kot del občinske uprave.³⁹

Nad izvedbo volitev v mestu Ormož so se v kasnejših letih pritoževali razne stranke ali posamezniki. Leta 1905 je tajnik okrajnega zastopa v Ormožu Mihael Korošec vložil priziv proti županu Ormoža in načinu, kako je sestavil volilne liste in jih dal potrditi.⁴⁰

18. PODGORCI /Podgorzen/*Volilnih upravičencev:* 192*Dan volitev:* 21. oktobra 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Blaž Nemeč, Franc Nemeč, Filip Ozmeč, Jakob Megla, Miha Megla, Filip Leben, Janez Volmut, Franc Pevec, Franc Majcen, Valentin Muršič, Jožef Lah, Štefan Podlipnig.

Predstojništvo: župan Blaž Nemeč, svetnika Janez Volmut in Franc Majcen.

Nadomestni člani: Tomaž Dovečar, Martin

³⁸ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 8920.

³⁹ StLA, Statth, 1. Geschäftsordnung, 9 GW 1895, karton 190, spis 12938/1895.

⁴⁰ StLA, Statth, 1. Geschäftsordnung, 9 GW 1905, karton 199, spis 28478/1905

³⁵ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 8966.

³⁶ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 9779.

³⁷ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 9776.

Janžekovič, Janez Dovečer, Jožef Domajnko, Gregor Podlipnik, Bartolomej Kaučič.⁴¹

19. PUŠENCI /Puschendorf /

Volilnih upravičencev: 36

Dan volitev: 6. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Jurij Masten, Matija Senčar, Andrej Plavec, Jožef Trstenjak, Bartolomej Vaupotič, Jožef Masten, Andrej Kirič, Jakob Meško.

Predstojništvo: župan Bartolomej Vaupotič, svetnika Andrej Plavec in Matija Senčar.

Nadomestni člani: Tomaž Prapotnik, Jakob Munda, Andrej Lešničar, Matija Verhovčak.⁴²

20. RUNEČ /Runetschen/

Volilnih upravičencev: 282

Dan volitev: 19. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Franc Petek, Martin Bratuša, Vid Erhartič, Matija Lašič, Jožef Zelenjak, Miha Krajnc, Martin Rakuša, Jurij Školiber, Franc Cajnko, Janez Priol, Lovrenc Plečar, Andrej Plečko.

Predstojništvo: župan Matija Lašič, svetnika Franc Cajnko in Vid Erhartič.

Nadomestni člani: Jurij Rajh, Franc Dovečer, Franc Zelenjak, Jurij Drušak, Janez Štuhec, Martin Ficko.⁴³

Dokaj nazorno nam občinske volitve in posamezne zaplete kaže dopis iz leta 1905 ob volitvah na Runču.

Volitve so bile tega leta 7. junija in Miha Školiber je bil vodja volitev. Zaradi raznih nepravilnosti je poslal na deželno namestništvo dopis, ki ga je napisal v slovenskem jeziku, in med drugim navaja: »Kot vodja volitev sem postavil prebral, in potem Johann Anošek, gostilničar na Žvabi vstane in je hotel neke ugovore deržati, ker on ni bil v komisiji pa mu jas rečem tiho. Johann Anošek gostilničar na Žvabi je že dne 25. maja t.l. v Ormoži v gostilni g. Hafnerja kričal in se po prsah tolkel, zdaj bomo imeli občinske volitve pa od tega sem jas da morajo priti v odbor Mihalj Lah, Josef Štuhec in Johan Novak, ti so njegovi prijatelji, ki so večinoma v njegovi gostilni. M: vsi drugi posestniki, ki skrbimo za občino in za svoja posestva pa nas ti sovražijo ker nočemo hoditi v Anošekovo gostilno.

Ker jas spodaj podpisani imam že predstojništvo od leta 1884 od dne 13. aprila in mi je prav dobro znano

kako se kaj godi. Zategavoljo moramo pri volitvah gledati na to da pridejo skrbni možje v občinski odbor taki, kateri ne obiskujejo radi gostilne da ne bode naša posestva šla v nič ker gorice so čisto uničene tako se težko denarja do rok dobijo.

Vincenc Zmazek je imel pravično pooblastilo tako mu je bilo dovoljeno voliti. Jas Mihael Školiber sem resnično za Novakove otroke volil, ker sem njihov zastopnik, to se lahko pozve pri sodniki. Alois Kosi-kdaj sem pa Julijano Bezjak klical zakaj ni rekel jas imam pooblastilo in bom volil on pa je bil vedno tih jas pa to ne vem kaj v žepu ima.«⁴⁴

21. SAVCI /Safzen/

Volilnih upravičencev: 162

Dan volitev: 28. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Jakob Cajnkar, vulgo Filipov, Janez Irgolič, Janez Brenholc, Jakob Cajnkar gornji, Franc Herman, Franc Holc, Martin Lorenc, Vid Petek, Anton Ritonja.

Predstojništvo: župan Franz Goričan, svetnika Peter Kosi in Franc Munda.

Nadomestni člani: Franc Majcen, Andrej Antolič, Blaž Cajnkar, Martin Rojs, Georg Munda, Franc Belšak. Volitve so bile v šoli pri sv. Tomažu.⁴⁵

22. SODINCI /Sodinez/

Volilnih upravičencev: 188

Dan volitev: 13. oktober 1864.

Izvoljeni člani v občinski odbor: Janez Irgolič, Jožef Prigl, Anton Kekec, Karl Erhatič, Anton Moravec, Martin Fistravec, Jurij Ragen, Martin Irgolič, Franc Sok, Jožef Kukovec, Blaž Krabonja, Anton Petek.

Predstojništvo: Bartolomej Erhatič, svetnika Anton Kekec in Janez Irgolič.

Nadomestni člani: Bartolomej Saler, Jožef Senjur, Jurij Irgolič, Jurij Lah, Martin Erhatič.⁴⁶

23 . ŠALOVCI /Schalofzen/

Volilnih upravičencev: 59

Dan volitev: 14. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Jožef Medig, Anton Goršec, Janez Slajnc, Jakob Korošec, Mihael Puklavec, Jožef Zorec, Janez Plohl, Andrej

⁴¹ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 10159.

⁴² StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 9734.

⁴³ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/9783.

⁴⁴ StLA, Statth. I. Geschäftsordnung, 9 GW 1905, karton 199, spis 43829/1905

⁴⁵ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 9782 in 10799

⁴⁶ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 9778.

Terstenjak, Mihael Masten.

Predstojništvo: župan Jožef Medig, svetnika Jakob Korošec in Janez Plohl.

Nadomestni člani: Jožef Krajnc, Janez Ivanuša, Jožef Kolmančič, Martin Zadavec, Anton Malec, Matija Meznerič.⁴⁷

24. ŠARDINJE /Scharding/

Volilnih upravičencev: 269

Dan volitev: 19. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Matija Skuhala, Jakob Horvat, Tomaž Petek, Andrej Kosi, Franc Trop, Blaž Habjanič, Tomaž Dovečar, Miha Kosi, Nikolaj Kociper, Matija Kosi, Matija Petek.

Predstojništvo: župan Franc Trop, svetnika Tomaž Kos in Tomaž Petek.

Nadomestni člani: Valentin Žurman, Lovrenc Sajnč, Vid Muršec, Gašpar Lesjak, Anton Rep, Matija Dovečar.⁴⁸

25. SREDIŠČE / Markt Polstrau/

Volilnih upravičencev: 177

Dan volitev: 14. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Andrej Seinkovič, Janez Kočevar, Tomaž Jakl, Martin Čolig, Janez Jurinič, Franc Dečko, Janez Sadravec, Jakob Seinkovič, Edvard Mihelič, Blaž Klemenčič, Pavel Grilc, Matija Persoglio.

Predstojništvo: župan Andrej Seinkovič, svetnika Franc Dečko in Janez Kočevar.

Nadomestni člani: Franc Pauman, Franc Oswald, Tomaž Dečko, Janez Lašič, Anton Kukovec.⁴⁹

26. TRGOVIŠČE /Tergovitsch/

Volilnih upravičencev: 125

Dan volitev: 12. september 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Anton Novak, Luka Marinič, Anton Bratuša, Miha Kovačec, Gregor Šoštarič, Martin Šešerko, Jurij Posavec, Jožef Vezjak, Filip Vezjak, Jakob Meško, Andrej Novak, Anton Skuhala.

Predstojništvo: župan Anton Novak, svetnika Luka Marinič, Jožef Vesiak.

Nadomestni člani: Jožef Kumer, Martin Šoster, Jurij Kukovec, Gregor Kumer, Franc Sorina, Jakob Leber.

Izvoljeni predstojniki občine so bili takoj po izvolitvi zapriseženi.⁵⁰

27. TRNOVCI / Ternovetz /

Volilnih upravičencev: 225

Dan volitev: 28. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Franc Kostanjovec, Martin Vilčnjak, Andrej Šulek, Franc Majcen, Dovečar Jakob, Šaruga Tomaž, Roicht Franc, Janez Pečuh, Janez Raušel, Mihael Slekovec, Štefan Perko, Jožef Plohel.

Predstojništvo: župan Franc Kostanjovec, svetovalca Martin Vilčjak in Andrej Šulek.

Nadomestni člani: Juri Petek, Jožef Zemlič, Šumen Gašperič, Anton Kukovec, Šumen Kajnih, Jožef Ritonja.⁵¹

28. VELIČANE / Welitschan/

Volilnih upravičencev: 119

Dan volitev: 10. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Matija Ziderič, Andrej Palc, Jurij Kopriva, Tomaž Verzela, Franc Seleček, Martin Veršič, Franc Kezhaupt?, Janez Igričovič, Sebastijan Novak, Jurij Kotnig, Andrej Polanec, Jožef Dominko.

Predstojništvo: župan Franc Verzela, svetnika Franc Selček, Franc Kezhaupt.

Nadomestni člani: Janez Ozmec, Matija Gorijup, Jurij Zemlič, Franc Plečko, Franc Polar, Janez Grandošek.⁵²

29. VIČANCI /Vitshanzetz/

Volilnih upravičencev: 188

Dan volitev: 13. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Lovrenc Obran, Štefan Cajnko, Anton Hebar, Lovrenc Kaučič, Jurij Majcen, Tomaž Hebar, Anton Hergula, Jurij Hebar, Jurij Heržič, Jurij Kociper, Andrej Majcen.

Predstojništvo: župan Anton Hebar, svetnika Lovrenc Kaučič in Jurij Hebar.

Nadomestni člani: Franc Voršič, Anton Petričič, Franc Krabonja, Anton Meško, Jožef Škoff, Jurij Rajh.

⁴⁷ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 9781.

⁴⁸ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 9775.

⁴⁹ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 10207.

⁵⁰ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 8967.

⁵¹ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 3529 in 4641/1865.

⁵² StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 9736.

Župan Hebar je bil nepismen in je ob svoje ime naredil križ. Poročilo navaja, da si Anton in Jurij Hebar nista v sorodu v prvem in drugem kolenu.⁵³

30. VITAN /Vittan/

Volilnih upravičencev: 145

Dan volitev: 25. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Janez Vratel, Jurij Sovič, Miha Pekar, Vid Pevec, Blaž Klemenčič, Jurij Puklavac, Martin Lašič, Miha Šulek, Andrej Zadavec, Janez Volaj, Peter Kerenčič, Peter Klemenčič.

Predstojništvo: župan Vid Pevec, svetnika Martin Lašič in Peter Klemenčič.

Nadomestni člani: Andrej Šnajder, Blaž Rojko, Jurij Ivanuša, Tomaž Terstenjak, Vid Lukman, Jakob Zadavec.⁵⁴

31. VODRANCI /Adrianzen/

Volilnih upravičencev: 65

Dan volitev: 25. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Jakob Lukman, Andrej Novak, Matija Zabavnik, Ignac Pirker, župnik pri Sv. Bolfenku, Matija Lukman, Pavel Borko, Blaž Zadavec, Anton Kocjan, Janez Mihelič.

Predstojništvo: župan Andrej Novak, svetnika Anton Kocjan in Jakob Lukman.

Nadomestni člani: Blaž Dogša, Matija Lašič, Lovrenc Grad, Marko Grad, Jurij Veselko, Matija Ivanuša.⁵⁵

32. ZAMUŠANI /Samuschen/

Volilnih upravičencev: 231

Dan volitev: 20. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Pavel Valenko, Martin Murko, Janez Rep, Jurij Petek, Franc Valenko, Vid Sok, Anton Bratuša, Jožef Pulko, veleposestnik, Anton Vraz, Andrej Pinterič, Matija Vesenjaj, Franc Lah.

Predstojništvo: župan Franc Valenko, svetnika Martin Murko in Janez Rep.

Nadomestni člani: Jurij Megla, Filip Pevec, Mihael Vajda, Jožef Vraz, Jakob Lah, Anton Floriančič.⁵⁶

33. ŽEROVINCI /Scherovinzen/

Volilnih upravičencev: 150

Dan volitev: 11. oktober 1864

Izvoljeni člani v občinski odbor: Matija Kosi, Matija Hedžet, Marko Novak, Filip Kosi, Marko Rozmerič, Andrej Zemlič, Jožef Krajnc, vulgo Voisk, Bartolomej Brodar, Jožef Fras, Tomaž Majerič, Blaž Perko, Miklavž Rauter.

Predstojništvo: župan Matija Hedžet, svetnika Matija Kosi in Filip Kosi.

Nadomestni člani: Franc Kovačič, Jurij Žalar, Andrej Meško, Jožef Krajnc, Vulgo Sinko, Jurij Novak, Janez Kosi.⁵⁷

Zaključek

Prikazali smo volitve leta 1864, ki so po letih absolutizma ponoven začetek občinske samouprave. Namenoma smo izpisali vsa imena izvoljenih in županov, saj se v kasnejših obdobjih pojavljajo skoraj iz roda v rod.

Za tem so občinske volitve postale utečen del krajevnega političnega življenja, ki je postalo pozneje s formiranjem političnih strank v nekaterih sredinah prava krajevna folklor.

Pisni viri

- Steiermärkisches Landesarchiv Graz (StLA), Landschaftliches Archiv, Antiquum, Medium (LAA.A, Med) Sonderfascikl Gemeinde Wahlen 1864.

Literatura

- Bračič, Vladimir, 1978: Prostorski razvoj uprave in samoupravne razdelitve na območju SV Slovenije. V: *Časopis za zgodovino in narodopisje*, 2/1978.
- Gestrin, Ferdo, Melik, Vasilij, 1966: Slovenska zgodovina. Od konca osemnajstega stoletja do 1918, Ljubljana.
- Krajevni leksikon Slovenije IV. Knjiga Podravje in Pomurje, Ljubljana 1980.
- Majerič Kekec, Nataša, 2006: Prvi med enakimi! Funkcija župana skozi stoletja. V: *Prvi med enakimi! Funkcija mestnega sodnika in župana skozi stoletja*, Publikacije Zgodovinskega arhiva Ptuj, Katalogi, Ptuj.
- Štih, Peter, 2000: Karantanija, izbrane razprave in članki. Ljubljana.

⁵³ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 9784.

⁵⁴ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 10168 in 11195.

⁵⁵ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 10138 in 11216.

⁵⁶ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/ 10139.

⁵⁷ StLA, LAA.A, Med. GW 1864, 2937/9724.

Ključne besede

Ormož, občinske volitve 1864, ormoški volilni okraj, občinski odbor, župan, občinski svetniki, imena izvoljenih.

Povzetek

V Štajerskem deželnem arhivu v Gradcu je bil s sign. StLA, LAA.A, Med. Gemeinde Wahlen 1864 najden konvolut gradiva ormoškega volilnega okraja. Občine so na deželno namestništvo poslale svoja poročila z imeni izvoljenih reprezentantov. Leta 1864 je volilni okraj Ormož obsegal 33 občin. 1. Bratonečice, 2. Brebrovnik, 3. Cvetkovci, 4. Frankovci, 5. Hardek, 6. Hermanci, 7. Hum, 8. Jastrebc, 9. Kog (in Gomila), 10. Koračice, 11. Lahonci, 12. Litmerk, 13. Mihalovci, 14. Mihovci, 15. Sv. Miklavž, 16. Obrež, 17. Ormož, 18. Podgorci, 19. Pušenci, 20. Runeč, 21. Savci, 22. Sodinci, 23. Šalovci, 24. Šardinje, 25. Središče, 26. Trgovišče, 27. Trnovci, 28. Veličane, 29. Vičanci, 30. Vitan, 31. Vodranci, 32. Zamušani, 33. Žerovinci.

Za vsako občino je izpisano število volivcev, datum volitev, njen poimensko naveden občinski odbor, predstojništvo z županom in s svetniki. Na začetku je kratek prikaz zgodovinskega razvoja občin od »provizoričnega zakon o občinah«, z dne 17. 3. 1849, in prvih volitev v letu 1850. Nato je šele po padcu absolutizma novi zakon o občinah 5. marca 1862 določil splošna načela delovanja in organizacije občin. Na njegovi podlagi so bili nato sprejeti občinski volilni redi za posamezne dežele. Občinski red za deželo Štajersko je bil sprejet 2. maja 1864, na podlagi katerega so bile nato izvedene volitve, ki jih obravnava prispevek. Število občin se je kasneje spreminjalo, zato so v članku navedene le tiste, za katere je bilo najdeno zgoraj omenjeno gradivo v Gradcu.